

SKOVHISTORISK SELSKABS EKSPOSITION 8. OKT. 1961

til

SKJOLDENÆSHOLM og FARUM SKOVDISTRIKTER.

Ekskursionen afholdtes i anledning af professor A. Oppermanns 100 års dag. Som repræsentant for familien var frøken Ellen Oppermann kommet tilstede. Det var formålet at opsøge nogle af de vrangne bøger, som Oppermann har beskrevet i "Vrangne Bøger i det nordøstlige Sjælland", Det forstlige Forsøgsvæsens meddelelser bd. 2 side 29 - 256.

Godsejer, forstkandidat Vilhelm Bruun de Neergaard og skovrider C. M. Vendelsø mødte ekskursionen på det sted, hvor Tolstrupvejen udgår fra hovedvejen Roskilde - Ringsted. Der var samlet omkr. 15 biler med ca. 45 deltagere. Medlemmerne af Dansk dendrologisk Forening var indbudt til at deltage i turen.

1. Ved Atterupbøgen i den lille Atterup Skov bød skovrider Vendelsø selskabet velkommen på godsejerens og egne vegne.

Det imponerende tykke og høje bøgetræ er afbildet i "Vrangne Bøger ..." som fig. 123. Oppermann anser den ikke for vrang, men som "et prægtigt Ornamenttræ, hvis Omfang 3 m over Jorden er 491 cm.". Med lensbaron Berner-Schilden-Holstens stålmålebånd bestemtes omkredsen til knapt 590 cm. I de 53 år, der er gået siden Oppermanns beskrivelse, er omkredsen således forøget med omtrent 100 cm, hvortil svarer en årringsbredde på ca. 3 mm.

Træet blev anslået til at være godt 300 år gammelt. Det har oprindeligt stået i en åben græsningsskov, og professor Mikkelsen fremsatte den formodning, at den mangestammede top havde udviklet sig efter en topstøvning af træet, formentligt omkring 1800. Skovrider Vendelsø havde den opfattelse, at træet var sammenvokset af flere planter, der var fremspiret af olden, musene havde samlet i et forråds-kammer.

På billedet hos Oppermann er træet omgivet af tæt gammel bøgeskov, der var fremkommet som svineforyngelse fra den generation, hvortil Atterupbøgen hører. Nu står den i en ca. 40 år gammel granbevoksning. To gange har Atterupbøgen overvundet det chok, som en pludselig fristilling giver et gammelt bøgetræ, nemlig omkr. 1800, da svineforyngelsen fandt sted, og omkr. 1925, da disse bøger blev fældet og den nuværende granbevoksning plantet. Om 15-20 år, når granerne skulde fældes, vilde Atterupbøgen igen blive fristillet; skovrideren håbede, at den vilde være i stand til at tage også dette chok.

Godsejer Neergaard oplyste, at man havde skønnet træets vedmasse til ca. 50 m³.

2. Selskabet besteg Gyldenløveshøj, Sjællands højeste punkt, efter kortet 126 m o.h. På den naturlige bakketop findes en ekstra lille knold på 5-6 m. Skovrider Vendelsø meddelte traditionen, der lyder: Ulrich Frederik Gyldenløve, der havde besiddet Skjoldenæsholm, havde ønsket at eje Sjællands højeste punkt, og for at udkonkurrere Vejrhøj - 121 m - havde han ladet hovbønderne køre jord op på toppen og opført den lille jordhøj. Et stykke neden for toppen kan påvises en fordybning, der svarer til den ny top.

Øverst på højen står nu en mindesten for frihedskæmpere, der faldt under krigen, og som havde haft tilknytning til våbenmodtagelserne ved Gyldenløveshøj.

Højen er nu bevokset med enkelte gamle ege og bøger. Udsigten var prægtig, selv i det disede vejr.

3. I Haraldsted Skov, ved Knud Lavards kors, kapellet og den vrangne bøg på fig. 97 hos Oppermann.

En sammenligning mellem fig. 97 og den vrangne bøg, som den nu er, gør det muligt at følge de enkelte stammer og grene, der ser ud til at være vokset betydeligt i tykkelse siden 1958. Skovløberen, der har boet ved foden af træet i 35 år, mente ikke, at træet havde ændret sig væsentligt i hans tid. Det var dog i de senere år begyndt at rådne på enkelte steder, og for at hindre indtrængen af vand i stammen havde han plomberet de værste huller med cement. Bøgen står tæt ved det skovløberhus, der ligger over for Thor Langes kors, der rejst ved alfarvej, vejen fra Haraldsted til Valsøllille, til minde om Knud Lavard.

På marken tæt ved skovbrynet ligger ruinerne af Hellig Knud Hertugs kapel, hvortil katolikkerne endnu valfarter. Kapellet blev bygget på det sted, hvor Knud blev dræbt af Magnus Helligtrekongers dag 1131. Hvor Knuds blod vædede jorden, udsprang en kilde, og ved dennes helsegørende vande byggedes kapellet, der var et af de vigtigste valfartsteder på Sjælland i den katolske tid. Efter reformationen ønskede man at udrydde papisternes vranglære, og kapellet forfaldt, blev muligvis nedbrudt. Man glemte næsten Hellig Knud Hertug.

Omkring 1880 udgravede Henry Petersen resterne af kapellet og gjorde rede for "Knud Lavards Helgentilbedelse, Kilden og Capellet ved Haraldsted" i Aarbøger for nord. Oldkyndighed og Historie 1885 side 44 ff.

Oppermann drøfter spørgsmålet, om den "occiduous arboris truncus", som Magnus - ifølge Saxo - sad på, da Knud kom til ham, kan have været en vrang bøg. Se det Forstlige Forsøgsvæsen bd. 2 side 162 - 171. Dr. Syrach Larsen gjorde særligt opmærksom på fig. 89.

4. Vrange Skov. Omkring traktørstedet så man straks adskillige vrange bøge af forskellige typer. En del af disse er afbildet i "Vrange Bøge" fig. 85 - 95. Flertallet står ned mod Haraldsted Sø, og det var hensigten at se nærmere på dem efter frokost. En stærk regn og et fremrykket tidspunkt tilskyndede imidlertid til, at deltagerne umiddelbart efter frokost søgte til bilerne og satte kursen mod Uggeløse Skov.

Under frokosten viste skovrider Vendelsøe en del billeder fra Skjoldenæsholms gamle bøgebevoksninger, der nu er forsvundet, og de fleste steder efterfulgt af nåletræ. I nordsiden af Vrange Skov var hugsten ført således, at flest muligt af de vrangle typer var bevaret.

Referanten forklarede, hvad professor Oppermann forstod ved ordet "vrang", ved hjælp af afhandlingen side 33 og 140 ff.

Efter frokosten takkede formanden - i silende regn - godsejer Neergaard og skovrider Vendelsøe for den interessante ekskursion. Han selv og samtlige deltagere var meget glade, fordi distriktet havde indføjet Gyldenløveshøj i programmet.

Kl. 15 samledes deltagerne på skovvejen over for 31 km stenen i Uggeløse Skov på Farum Skovdistrikt.

5. Eftermiddagens første punkt var Hængebøgen ved hegnsmændens hus i Krogelund - Oppermann fig. 47 -, hvor skovrider Holten bød selskabet velkommen til distriktet.

Krogenlund, som skoven kaldes af Oppermann, og som den hedder på generalstabskortet, eller Krogelund, som skoven rettelig burde hedde, og som den kaldes af skovvæsenet, har efter Oppermanns mening sit navn efter de mange vrangle bøge, som findes her. Holten kunde ikke helt tilslutte sig denne tydning, men anså snarere navnet for at stå i forbindelse med skovens beliggenhed i den fjerneste krog af Uggeløse bys jorder. Krogelund var langt fra at være en skov af forkrøblede eller vrangle bøge; skovrideren fremhævede endda racen som udmærket, hvad der også fremgik af den påfølgende køretur gennem skoven.

6. I Slagslunde Skov stiledede vi mod den store hængebøg på den gamle festplads. Bøgen, der er afsat på generalstabens kort, er afbildet hos Oppermann fig. 61. Af billedet fra 1908 fremgår det, at hængebøgen dengang var omgivet af en bæk, en avnbøghæk og af høj bøgeskov. Af disse fordums omgivelser, der gjorde stedet velegnet til festplads, er der nu kun hængebøgen samt ganske enkelte af de store normale bøge tilbage. Skovrideren havde ladet disse stå som kontrast til hængebøgen, da den gamle skov blev afdrevet, og den nuværende ca. 20 årige granbevoksning blev plantet.

På den gamle festplads findes nu og da frøplanter med abnorm vækst - formodentlig afkom af hængebøgen. Skovfoged Adamsen fremviste en meget skæv plante, der var ca. en alen høj.

7. Sidste punkt: en gammel bøgebevoksning i vestsiden af Slagslunde Skov, "Indelukket", fig. 58 hos Oppermann.

Bevoksningen blev fredet 1907 af Landbrugsministeriet på foranledning af overfører P. E. Müller som et minde om vore gamle græsningsskove. 1908 påviste Oppermann her et betydeligt antal vrangle bøge. Gennem de sidste 50 år er mange af de gamle bøge døde af alderdom, og der er nu kun få af de oprindeligt fredede træer tilbage. Ved tyndingshugsterne har man tilstræbt at værne mest muligt om de gamle brede og vrangle bøge. På store dele af området er der fremkommet foryngelse ved selvsåning, og skovrideren mente, at også denne generation indeholder et betydeligt antal vrangle bøge, der dog i den tætte naturforyngelse kun har små chancer for at overleve.

Ekskursionen sluttede kl. ca 17. Trods regnen var de fleste af deltagerne fulgt med, og formanden takkede for medlemmernes interesse og udholdenhed og for den udmærkede eftermiddag, som skovrider Holten havde tilrettelagt.